

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΑΛΤΗΣ

ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

του

Αθανασίου Βυζαντιάδη

Ως εργαστηριακός γιατρός, που είχα την τύχη να συνεργασθώ με τον καθηγητή Δημήτριο Βαλτή πολλά χρόνια, θα προσπαθήσω να κάνω μία αναδρομή στις στενές του σχέσεις με το Εργαστήριο. Εκτός από τις προσωπικές μνήμες, πολύτιμη είναι η συμβολή μερικών από εκείνους που συνεργάστηκαν μαζί του στο εργαστήριο. Θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ. Ε. Ρουσίδου, την Καθηγήτρια κ. Ιω. Ντόζη, τον κ. Β. Δανιηλίδη, την κ. Α. Κύρου, την κ. Β. Τσιγαλίδου και τον καθηγητή κ. Π. Μεταξά, που ήταν ο πιο στενός συνεργάτης του στην Κλινική και στην έρευνα. Ο Βαλτής, αν και κλινικός γιατρός, είχε μεγάλη συμμετοχή στην παιδεία και των εργαστηριακών γιατρών. Ήταν δάσκαλος και εμπνευστής στην ανάπτυξη των νέων διαγνωστικών μεθόδων για την κλινική και την έρευνα. Ο ενθουσιασμός του, η αγάπη για τα επιστημονικά όργανα, η συναίσθηση της δαπάνης που απαιτεί ανταπόδοση, η ανάγκη συντονισμού κλινικής και εργαστηρίου, ο έλεγχος αξιοπιστίας του εργαστηρίου και τόσες άλλες αρχές είναι αυτές που μας δίδαξε με το παράδειγμά του και με το ακούραστο πάθος του για την Ιατρική.

Ο Βαλτής λάτρευε την Κλινική και είχε αφοσιωθεί στην Ιατρική για τον άρρωστο, αλλά από τα πρώτα του επιστημονικά βήματα κατάλαβε ότι το εργαστήριο είναι η πηγή των αντικειμενικών κριτηρίων για τη διάγνωση. Με το τετράγωνο μαθηματικό του μυαλό αναζητούσε αποδείξεις για την ορθή διάγνωση, αλλά αγαπούσε και την έρευνα για την καλλιέργεια του γιατρού και την πρόοδο. Στο καπνομάγαζο της πλατείας Αντιγονιδών έψαχνε με το μονοφθάλμιο μικροσκόπιο τον τύπο των λευκών αιμοσφαιρίων και το μυελόγραμμα και αναζητούσε βιοχημικές παραμέτρους με το πρωτόγονο χρωματόμετρο. Γνώριζε σε βάθος το μυελόγραμμα και γι' αυτό πολλοί από όλη την Ελλάδα ζητούσαν τη γνώμη του, στέλνοντάς του παρασκευάσματα. Περνούσε ώρες στο εργαστήριο μαζί με τους εργαστηριακούς γιατρούς, τους δίδασκε, τους κρατούσε σε συνεχή επαφή με τον άρρωστο. Όταν πρωτοήρθε το πρώτο φωτόμετρο και το πρώτο φλογοφωτόμετρο, ίσως τα πρώτα για όλη τη Βόρεια Ελλάδα, με το λεξικό μαζί τους μετέφραζε τη μεθοδολογία για τις πρώτες εφαρμογές. Με δέος τον πληροφορούσαμε για τις ζημίες. Το σπάσιμο μιας τετράγωνης κυψελίδας χαλαζίου, η αχρήστευση ενός σωλήνα της Van Slyke ή της

λυχνίας του φωτομέτρου ήταν αιτία έντασης, αλλά και πάθους για την άμεση επισκευή. Δεν υπήρχε ωράριο. Μεγάλη ήταν η ικανοποίηση όταν τα χαλασμένα όργανα λειτουργούσαν πάλι. «Δε νοείται καλός εργαστηριακός γιατρός χωρίς να ξέρει το κατσαβίδι», έλεγε και μας το είχε εμπνεύσει. Ήταν μεγάλος δάσκαλος και για τους εργαστηριακούς γιατρούς.

Καμάρωνε τα καινούργια αποκτήματα του εργαστηρίου, αλλά δεν παρέλειπε να αποτιμά το μέγεθος της αξίας τους: για ένα λαμπρό σπεικτροφωτόμετρο Zeiss, που είχαμε αποκτήσει, έλεγε με θαυμασμό: «όσο κάνει ένα αυτοκίνητο». Παράδειγμα άμεσα κατανοητό, που πρέπει να καλλιεργείται και στη σημερινή εποχή, κίνητρο ουσιαστικό για ανταποδοτικότητα, που ο Βαλτής τόνιζε και έθετε συμβολικά την υπογραφή του στο νοητό συμβόλαιο για την απόδοση του οργάνου.

Είχε εισαχθεί στο Πολυτεχνείο, όπου φοίτησε για ένα χρόνο και ήταν φανερή η κλίση του στον ορθό λόγο και τα μαθηματικά. Αγαπούσε να χρησιμοποιεί τον λογαριθμικό – μαθηματικό κανόνα, αλλά η μεγάλη του αγάπη ήταν η χρησιμοποίηση της ηλεκτρικής αριθμομηχανής. Όταν περιέγραφε μία νόσο ή έναν άρρωστο, ήταν εμφανής η λογική του στα συνεχή «άρα» που έλεγε. Έδινε την εντύπωση ότι ανέπτυξε ένα θεώρημα μαθηματικών ή φυσικής. Με τέτοιο υπόβαθρο ήταν αναπόφευκτο να συνδεθεί τόσο πολύ με το εργαστήριο, που το υπηρέτησε και το ανέπτυξε σαν πολύτιμο παράρτημα της κλινικής. Σε πολλά σημεία του βιογραφικού του σημειώματος είναι εμφανής η τάση αυτή. Γράφει για το διάστημα 1945-50: «Εκτός των διδακτικών και των τρεχόντων ιατρικών καθηκόντων, έσχον ενεργόν συμμετοχήν εις το πειραματικόν μέρος πλείστων όσων πειραματικών εργασιών ... Ιδιαίτερος ησχολήθην με τας μεθόδους τας αφορώσας τας λειτουργικάς δοκιμασίας του ήπατος, των νεφρών, του παγκρέατος, την εν γένει βιοχημείας του αίματος, ως και με την μελέτην του μυελού των οστών». Και παρακάτω γράφει: «Από του έτους 1948, ησχολήθην ου μόνον με τα διδακτικά και οργανωτικά καθήκοντα της Κλινικής, αλλά και ιδιαίτερος με την δημιουργίαν αρτίως λειτουργούντος Εργαστηρίου».

Αλλά το αποκορύφωμα της δράσης του και της προσωπικής του ενασχόλησης με το εργαστήριο βρίσκεται στα χρόνια που μετεκπαιδεύτηκε στη Μ. Βρετανία (1951-1954). Εδώ θα δανειστώ λόγια του επιστήθιου φίλου του κ. Γ. Τσαλιγόπουλου: « Το όνειρό του είναι να κάνει Σχολή. Γρήγορα όμως καταλαβαίνει ότι του λείπουν γνώσεις, που δεν τις βρίσκει εδώ, γι αυτό το 1951 φεύγει για τρία χρόνια στην Αγγλία. Αυτά τα χρόνια υπήρξαν για τον Βαλτή τα πιο κουραστικά αλλά και τα πιο αποδοτικά. Βρήκε αυτό που του έλειπε και ζητούσε». Είναι, όπως φαίνεται από το

βιογραφικό του, ένα καθημερινό κοπιαστικό μεροκάματο εργαστηρίου. Στην αρχή εργάζεται στο Ιστολογικό Τμήμα του Νοσοκομείου Royal Free του Λονδίνου. Επιπλέον βλέπει και μεθόδους Βακτηριολογίας, Χημικής Παθολογίας και Αιματολογίας. Μετά εργάζεται στο Εργαστήριο της Παθολογικής Κλινικής του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης και από τις εργασίες του στη μεταφορά των αερίων του αίματος γίνεται παγκοσμίως γνωστός. Γράφει: «Εν Γλασκώβη κατά τας πρωϊνάς ώρας ειργαζόμενη εν τη Κλινική, τας μεσημβρινάς ώρας εις το εργαστήριον, δις δε της εβδομάδος παρηκολούθουν τας νυκτερινάς τάξεις Φυσικοχημείας του Πολυτεχνείου της Γλασκώβης». «Είναι πράγματι ένας εξαιρετικά φωτισμένος ερευνητής», γράφει ο καθηγητής του Davis. Και είναι πολύπλευρο το ταλέντο του, αφού ασχολείται και με την καθαυτό Μικροβιολογία. Μαζί με τον καθηγητή Ευθ. Παναγιωτόπουλο περιγράφουν το 1955 μέθοδο καλλιέργειας του αίματος σε στερεό θρεπτικό υλικό και ζωμό στην ίδια φιάλη. Δηλαδή ανακαλύπτουν την ίδια μέθοδο που είχε δημοσιευθεί πριν μερικά χρόνια από τον Castaneda.

Αυτό που έκανε ο ίδιος, παρακινούσε επίμονα και όλους μας: να πάμε για μετεκπαίδευση σε κέντρα του εξωτερικού και να φέρουμε μεθόδους για διάγνωση και έρευνα. Κάθε καινούργιο στους τομείς αυτούς, προσιτό ή ακόμη και δυσπρόσιτο, γινόταν στόχος του για εφαρμογή. Όταν έγινε καθηγητής, δημιούργησε μεγάλο εργαστήριο κατά το πρότυπο των κλινικών όπου εκπαιδεύτηκε. Έτσι, ο χώρος του εργαστηρίου ήταν περίπου όσος και η κλινική και στο βάθος του έβαλε το γραφείο του. Συμβολική εκδήλωση της αγάπης του για το εργαστήριο και όχι απλή χωροταξική ανάγκη. Για τη διαμόρφωση και τον εξοπλισμό του εργαστηρίου δαπάνησε μέρες και νύχτες ολόκληρες. Και για το εργαστήριο αυτό «στυλοβάτης» όπως τον αποκαλούσε, ήταν για μια ολόκληρη δεκαπενταετία ο ακάματος συνεργάτης του και μεγάλος επίσης δάσκαλος κ. Στέργιος Μελισσάς.

Στο βιογραφικό του καταλήγει ότι παρακολούθησε στο Λονδίνο και στη Γλασκώβη τις εφαρμογές των ραδιοϊσοτόπων. Αμέσως διαπίστωσε τη σημασία τους και έβαλε στους στόχους του τη δημιουργία εργαστηρίου ραδιοϊσοτόπων. Και μαζί με τον άλλον επίσης μεγάλο δημιουργό της Αθήνας, τον καθηγητή Μαλάμο, συναγωνιζόμενοι με ευγενή άμιλλα, έθεσαν τις βάσεις της Πυρηνικής Ιατρικής στην Ελλάδα. Το εργαστήριο της Α΄ Παθολογικής Κλινικής για τα ραδιοϊσότοπα ήταν το πρώτο πανεπιστημιακό της Β. Ελλάδας και άρχισε να λειτουργεί το 1966 με πρώτους γιατρούς σ' αυτό τον κ. Φ. Γραμματικό και τον υποφαινόμενο, που μας είχε ήδη στείλει για εκπαίδευση στο «Δημόκριτο» το 1963-64. Η συμπαράσταση στους

συνεργάτες του ήταν αμέριστη για υποτροφίες, εξοπλισμό, ενθάρρυνση. Ερχόταν μαζί μας και παρακολουθούσε καθαρά εργαστηριακά συνέδρια. Ζούσε τις προόδους του εργαστηρίου και μας παρότρυνε να προβάλλουμε το έργο μας. Απώτερος σκοπός του, με την ανάπτυξη της Πυρηνικής Ιατρικής, ήταν να θέσει τις βάσεις για την Ενδοκρινολογία στη Θεσσαλονίκη. Όταν έγραφε τις υποειδικότητες της Παθολογίας, έβαζε πρώτη την Καρδιολογία και δεύτερη την Ενδοκρινολογία.

Ουδέποτε παραιτήθηκε από την αδυναμία του για την ιατρική έρευνα. Μετά τις μελέτες του στη λειτουργικότητα της αιμοσφαιρίνης στο συντηρημένο αίμα, με την εφαρμογή πρωτοποριακών τεχνικών για την ανάλυση των αερίων του αίματος και την οξεοβασική ισορροπία, διερεύνησε και άλλα φαινόμενα στα οποία εμπλέκονται μεταβολές της λειτουργίας της αιμοσφαιρίνης. Παρά τις πολλές άλλες υποχρεώσεις του, ως δασκάλου και ως γιατρού, πολύ συχνά συμμετείχε με καίριες υποδείξεις στην έρευνα των «υπογείων» της Κλινικής. Έτρεφε ιδιαίτερη αγάπη για το εργαστήριο των αερίων, στο οποίο είχε διαθέσει ένα ολόκληρο δωμάτιο. Εκεί διατηρούσε το σύστημα που είχε διαμορφώσει στην Αγγλία, με τη σειρά των τονομέτρων, επίσης εκεί λειτουργούσαν δύο συσκευές Van Slyke, η μικρο-Van Slyke (ή Natelson) και η συσκευή Astrup για τον προσδιορισμό του pH και της πίεσεως των αερίων του αίματος. Το ενδιαφέρον του ήταν καθημερινό και τις πιο απίθανες ώρες διατηρούσε επαφή με τους γιατρούς που τα εφάρμοζαν. Ανάμεσά τους συγκαταλέγεται και ο καρδιολόγος κ. Χ. Ραϊδης. Η κεντρική ιδέα της έρευνας που τον γοήτευε ήταν, ότι η αιμοσφαιρίνη δεν είναι δυνατόν να μην επηρεάζεται, όταν το αίμα απομακρύνεται από το φυσικό του περιβάλλον σε χώρους αποθήκευσης ή στην εξωσωματική κυκλοφορία. Ένας σημαντικός αριθμός συνεργατών του καθοδηγήθηκε στην έρευνα αυτή, με αποτελέσματα που καταγράφηκαν στην ελληνική και ξένη βιβλιογραφία. Και βέβαια το σύνολο σχεδόν του εργαστηρίου ήταν η βάση για την εδραίωση της Νεφρολογίας, του τεχνητού νεφρού και των μεταμοσχεύσεων. Θυμάμαι τις ατέλειωτες στιγμές που παρακολουθούσε μαζί μας την ιεροτελεστία της λειτουργίας του φλογοφωτομέτρου EEL για τη μέτρηση των ηλεκτρολυτών. Και η διαίσθησή του για τη σημασία της Ανοσολογίας παρακίνησε τον αγαπητό μας συνάδελφο κ. Ζ. Πολυμενίδη σ' αυτό το χώρο.

Τους κλινικούς γιατρούς τους ήθελε να εργάζονται τουλάχιστο έξι μήνες στο εργαστήριο και τους εργαστηριακούς να συμμετέχουν στην κλινική πράξη, στα προβλήματα διάγνωσης, στις συγκεντρώσεις της Κλινικής και ήταν ιδιαίτερα ευτυχής όταν παρακολουθούσαμε την επίσκεψή του. Το εργαστήριο έδινε πλήρη ειδικότητα

Μικροβιολογίας και ήταν πόλος έλξης για νέους γιατρούς. Η συνεχής αυτή επαφή των εργαστηριακών με τους κλινικούς είχε ευεργετική επίδραση και είναι λυπηρό που τώρα έχει καταργηθεί η ειδίκευση στα εργαστήρια των πανεπιστημιακών κλινικών.

Άλλη εκδήλωση του ενδιαφέροντός του ήταν ότι συμμετείχε στις εξεταστικές επιτροπές της Μικροβιολογίας, αλλά και στην πρώτη επιτροπή το 1972 για την ειδικότητα της Πυρηνικής Ιατρικής. Ήδη από το 1964 είχε διαγνώσει το πρόβλημα με την ονομασία της ειδικότητας της «Μικροβιολογίας». Σε έγγραφό του για την αναμόρφωση της Ιατρικής εκπαίδευσης μιλάει για «Κλινική Εργαστηριακή», που περιλαμβάνει Κλινική Αιματολογία, Βιοχημεία, Μικροβιολογία. Δυστυχώς η ονομασία της Μικροβιολογίας δεν έχει ακόμη αλλάξει μετά 30 χρόνια.

Η πρόωγη απώλεια του Βαλτή και πολλά που δεν πραγματοποιήθηκαν στην Παιδεία και στην Υγεία σε τοπικό αλλά και σε εθνικό πεδίο, με κάνουν να πιστεύω ότι ηγέτες και δάσκαλοι σαν αυτόν είναι απαραίτητοι παντού και πάντοτε. Πολύ περισσότερο χρειάζονται στη χώρα μας τέτοιες φωτεινές και ισχυρές προσωπικότητες, για να ξεφύγουμε από τα θλιβερά κατάλοιπα της μακραίωνης ελληνικής περιπέτειας. Ήταν πράγματι απώλεια ο πρόωρος θάνατός του σε μία τόσο κρίσιμη ιστορική περίοδο. Η ζωντάνια και η ενεργητικότητα, το κύρος και η διορατικότητά του, στις αλλαγές που ακολούθησαν, θα έπαιζαν καθοριστικό ρόλο. Η Υγεία και η Παιδεία στον τόπο μας θα είχαν κερδίσει ακόμη πολλά περισσότερα, πέρα από όσα πρόλαβε ο Δημήτριος Βαλτής.

Αθανάσιος Βυζαντιάδης

Καθηγητής Εργαστηριακής Ιατρικής